

BREDERODE.

Een ieder, die de Camera Obscura gelezen heeft, weet, dat Hildebrand en zijn vriend op zekeren Zondag in de omstreken van Haarlem zouden gaan botaniseeren. Doch zooals het meer gaat, kwam een „toevallige omstandigheid” dit verhinderen. In plaats van de natuur te genieten, werden zij den geheelen dag geplaagd en geërgerd door Robertus Nurks. Voorzeker een slechte ruil! Haarlems omstreken zijn toch wel een der weinige plekjes in 't westen van ons land, die door Natuur rijk gezegend zijn, en het is niet te verwonderen, dat men reeds vroeg die streek uitkoos voor natuuronderzoek.

Een der schoonste en meestbezochte punten is zeker wel de Ruïne van Brederode en de Blauwe trappen oftewel Brederoodschen berg.

Hierheen zullen wij ons thans ook begeven. Het gauwst zijn we er, als we tot het station Santpoort sporen. We slaan dan bij het station rechts af en zijn in een klein kwartier te Brederode. Onzen weg leidt door de binnen-duinen, die door weilanden van hun jongere broeders, de eigenlijken duinen gescheiden zijn. Langs dezen weg staan vele wortelrozetten van toortsen en Teunisbloemen; Doornzaad (*Torilus Anthriscus*,) en Bosch-Andoorn (*Stachys silvatica*) groeien weelderig in de kleine ruigten en spreiden reeds hunne eerste bloemen ten toon. Even voorbij de villa Buitenzorg hebben we gelegenheid een fraaie beuk te bewonderen. Vrienden van torren kunnen in de bladeren en beukenootjes, die er onder liggen, allicht iets van hun gading vinden.

Het hek; waarop Velzerend staat, gaan wij in. De eigenlijke toegang tot de ruïne is een eindje verder.

In het gras staat hier en daar een *Tragopogon pratensis*, Boksbaard. Pluk er een schermpje met rijke vruchten eens af. Het pluus, dat op elk sikkelvormig vruchtje zit, is aan de top uitgespreid tot een regelmatig plak vlak. Al deze kaarsjes te samen maken het hoofdje tot een regelmatig veelvlak.

Vlak bij het lindenlaantje, dat den weg met de ruïne verbindt, staat het vol hanepooten of drieblad (*Aegopodium podagraria*), en holpijpen (*Anthriscus sylvestris*). Op de witte schermen der laatste loopen mooie kevertjes, met bruine schilden, heen en weer; duwen wij deze platen wat op zij, dan vinden we allicht een paar morieljes (*Morchella esculenta*), die we voor onze paddestoelen-verzameling bestemmen. Nu gaan we het bruggetje over; terzijde staan fraaie wilgen, mooi om hun vervormingen en om de velerlei planten, die ze met hun humus voeden. In de gracht staan op een smal walletje vele *Epilobiums* — het is *E. hirsutum* — die in Augustus rijk zullen bloeien.

Aan den overkant prijken de muurbloemen op een muur van een voormaligen toren in hun goudgelen tooi. Dit bloempje is de kroon van Brederode, niet omdat het zoo weinig wild voorkomt, maar omdat er hier zooveel van staan. In de slotgracht staan prachtige waterlelie's en rietgrassen. Aan gindschen waterkant groeien vele zuringsoorten.

Bij deze oude poort moeten wij nog even stil staan. Zie maar eens goed in de scheuren, of ge geen kleine groene plantjes er in kunt ontdekken.

Ha! daar staat er één, en nog één, ja er zijn er nog veel meer. Dat is muurruit (*Asplenium ruta muraria*) een klein varentje, zeer merkwaardig om zijne voortplanting.

Gaan we nu het hoofdgebouw binnen. Een luid geschreeuw vervult de anders zoo stille hallen. Een groot aantal zwarte

kraaien, in Kennemerland „harkauwen” genoemd, hebben in de gaten van de uitgebrande balken hunne tenten opgeslagen en vliegen af en aan om hun muzikaal kroost te voeden en tevens om aan het rumoer nog meer kracht bij te zetten. Intusschen valt uw oog op die vlier, die in een dergelijk gat even goed groeit als zijn soortgenooten in den vollen grond.

Doch we gaan verder. In de donkere trapgang is het goed, den neus te gebruiken. Zoodra een uwer een geurtje bespeurt, dat aan rottend vleesch herinnert, moet hij waarschuwen.

Het is dan n. l. meer dan waarschijnlijk, dat wij in de nabijheid van het nest van de torenuil zijn. Deze is hier nogal te huis. Toen ik nog een jongen was, heb ik er hier dikwijls een uit gehaald.

Als we weer beneden zijn, zullen we eens de binnenplaats bekijken. De ruigte links herbergt ongetwijfeld een paar grasmussen, ook is daar vaak een nestje gebouwd van dorre bladeren, de eitjes, die er in liggen, zijn net zoo gekleurd als de bladeren: „koffiekleurig” zegt men. Het is van onzen gevierden zanger, den nachtegaal. Uithalen doen we het natuurlijk niet. Wij zijn reeds te zeer verheugd, zoo'n mooi voorbeeld van mimicry gezien hebben.

De muren zijn bedekt met allerlei planten, te veel, om op te noemen. Slanke abeelen rusten er tegen aan. 's Winters huizen hier steeds eenige ijsvogeltjes in de spleten.

Bij het rondloopen tusschen de groote steenbrokken zien wij nog menig aardig groepje. In den hoek van het achterste gebouw en den muur staat aan de waterkant een prachtig lischboschje. Enkele jaren geleden groeiden daar een paar blauwe lissen, wellicht *Iris germanica*, doch die zijn thans verdwenen.

Ten slotte verbazen we ons over de groote klimopmassa, die den geheelen Zuidermuur totaal bedekt. Een menigte harkauwen en spreuwen en ook enkele lijsters en winterkoninkjes hebben er hun tehuis.

Als we de ruïne verlaten, gaan we rechts af. Langs onzen weg staan mooie exemplaren van de groote en kleine klit, (*Lappa officinalis* en *minor*.) De eerste is zeldzamer dan de tweede.

Bij het hek gekomen, waarop „Jachtlust” staat, gaan we dit binnen. We volgen de rechte iepenlaan. Alle boomen hebben doode koppen; dit wijten we aan den zeewind.

Tusschen de iepen en eiken bij het arbeidershuisje staan een stuk of wat vruchtboomen. Ze zijn echter geheel verdrogen door hun burens.

Hier slaan we linksom; we volgen weer eene breede laan. Even voordat het pad gaat klimmen, wordt het hooge hek afgebroken door een kreupelboschje, waar de vogelmelk (*Ornithogalum umbellatum* en *nutans*) lustig bloeit. Ons pad wordt smaller en smaller. Aan beide zijden is een dennenbosch, een geliefde verblijfplaats van legio vogels: houtduiven, tortelduiven, vinken, sijsjes, vlaamsche gaaien of meerkollen, ja wat niet al! Intusschen zijn we op het duin gekomen en blazen 'reis uit. Het moeilijkste komt echter nog. Vlak voor ons staat een zeeden, met groote appels. Duinroosjes (*Rosa pimpinellifolia*) lonken ons vriendelijk toe. Sirenen als zij zijn, nauwelijks plukt ge er een, of een menigte venijnige stekels dringen u in de huid. Iets verder op bloeit de bottelroos (*Rosa pomifera*), die hier vrij veel voor komt.

Maar komaan, wij moeten hooger op. Toen ik aan het begin van dit opstelletje sprak van Hildebrand, hebt ge

misschien ook aan *Aristolochia Clematitis* en de wijngaardslak gedacht, welke laatste, volgens H. altijd, u hier maar zoo over de laarzen kruipt. Zouden ze er nog voorkomen? Vraagt ge? Zeker, in den omtrek van Haarlem zijn ze nog lang niet zeldzaam. Ziet ge daar op dat eikenstammetje die bruin-grijze schelp met die witte rimpels, terwijl het lijkt alsof hij met een vlies aan de boom vast zit? Dat is de woning van *Helix pomatia*; de slak is wit en grooter dan de gewone slak.

Kijk, daar staat een bloempje, dat er een beetje vreemd uit ziet. De bloemblaadjes zijn vuilgeel, aan de binnenzijde echter helder wit gekleurd. De stengel is kleverig, dat zouden u de mugjes en miertjes ook kunnen vertellen, die daaraan vastgelijmd zitten. Zij moesten hun nieuwsgierigheid met den dood bekoopen. Welk plantje dit is? Het is *Silene nutans*, zeer merkwaardig om zijne bestuiving, die in minstens drie dagen plaats heeft.

Zooals we reeds vermoeden, is het een nachtblaem. 's Avonds tegen een uur of acht, worden de verfrommelde kroonblaadjes gladgestreken en de bloem verspreidt een heerlijke hyacinten-geur. Spoedig springt de voorste krans meeldraden te voorschijn. De tweede nacht komt de tweede krans aan den beurt en in de derde nacht komt de stempel te voorschijn. Hand aan hand gaat hiermee een verandering van ligging der bloembladen gepaard. De bestuiving vindt plaats doordat een motten-soort (*Dianthoecia albimacula*), aangelokt door de fraaie witte kleur van de bloem en de geur, die deze verspreidt, er zich op zet en bij het opslurpen van de honing stuifmeel meeneemt. Vliegen de motten nu naar een bloem, die reeds een paar nachten bloeit, dan kleeft allicht hiervan iets op den stempel. Het gewone loopje dus.

Bij het beklimmen van den eigenlijken duintop, vinden we een groote berberisstruik, eenige bitterzoetplanten (*Solanum dulcamara*) en vele bremrapen (*Orobancha Galii*), die hier op de walstroo (*Galium verum* en *saxatile*) woekeren.

Zijn we eindelijk op den top en loopen we eens rond, dan

zien we de geheele zuidooster helling van den Brederoodschen berg bedekt met pijpbloemen (*Aristolochia clematitis*). Bij het plukken van eenige exemplaren komen we hoe langer hoe lager. Over de bestuivings-inrichting van deze plant zal ik hier nu maar niet uitweiden.

Zoo staan we heel spoedig in het eikenbosch aan den voet van de Blauwe trappen.

Bij dat beekje is een laantje; daarheen begeven wij ons. Al verder gaande komen we langs een boschje, waar het vol lelietjes der dalen (*Convallaria majalis*) staat. We mogen er echter niet aanraken; dit zou ons een proces-verbaal kosten. De jachttopziener bewaakt ze den geheelen dag. Het was te wenschen, dat de eigenares van deze bosschen op alle zeldzame planten, die op haar landgoed groeien, zoo zuinig was als op hare meiklokjes.

Bij dien eik slaan we weer linksom en volgen het rechte laantje, zoo komen we weer bij het weiland van Jachtlust. Ondertusschen hebben wij vele salomonszegels, gele reseda's en tusschen de aardappelplanten de guichelheil, met zijne mooie zaaddoosjes, gevonden. In dat elzeboschje zijn in Augustus nogal *Epipactissen* te vinden, als ook een enkele *Anacamptis pyramidalis*.

Ons tochtje is achter den rug. We hebben in onze plantentrommel veel belangrijks, dat we thuis willen bestudeeren. In de busjes hebben we eenige torren en vlinders alsmede de wijngaardslak. Onze schoenen zitten wel vol zand, maar dat kunnen we er in een wipje uit doen. Trouwens het is maar schoon duinzand. Dat we dorst hebben spreekt vanzelf, doch daar is wel raad voor. We hebben intusschen genoten, genoten van prachtige vergezichten, die ik maar niet eens heb pogen te beschrijven, genoten van de natuur, van planten en dieren. Het tochtje loont de kosten en de moeite dubbel, wie het nog nooit gemaakt heeft, raden wij ten sterkste aan, het aanstaanden zomer te ondernemen, zoodra de gelegenheid daartoe gunstig is.

Amsterdam.

H. KLEYN.

DE BITTERVOORN.

Nu ik uw stuk over de bittervoorn (*Rhodeus amarus*) lees, een stuk voorwaar, dat getuigt van nauwgezette opmerking, gevoel ik behoefte, de volgende regelen, nog in verband met dit vischje, te schrijven.

Als groot liefhebber van visschen, ook van aquariumvisschen, bezocht en bezoek ik vaak het aquarium van Artis. Ongeveer twee jaar geleden werd mijn aandacht door F. Pieters op de bittervoorn gevestigd. Ik ben voor mijn studie te Rotterdam, en zoo was het mij opgevallen, dat daar de meeste slagers een aquarium hebben. Daarin bevond zich dikwijls een vischje met een blauwe zijstreep, behoorende, zoo leek 't mij, tot de karperachtige visschen. Dit nu was juist het vischje, dat ik in 't aquarium van Artis had gezien: de bittervoorn, of bitterling. Ik herinnerde mij, ook zoo'n diertje in de Maas op 't kruisnet gevangen te hebben. Na dien tijd (d. w. z. dat de naam mij bekend werd) heb ik bij een slager 9 exemplaren gekocht, waarvan 5 stuks Artis zijn toegekomen. Op mijn vraag aan de slagerin, hoe zij aan de bittervoorns kwam, antwoordde ze mij: „Ik koop die vischjes van een armen jongen, die ze in 't Singel vangt en ze hier aan de deuren verkoopt." Deze bittervoorns waren echter niet mooi.

Met het kruisnet in een dooden arm van een haven te

R. visschende, ving ik op een plaats, waar veel planten groeiden (wel te verstaan geen drijvende) weer een groote bittervoorn. Deze is door slechte verzorging echter gestorven. Later heb ik nog enkele bijzonder groote dieren van een mansduim lengte op 't net gevangen, doch steeds slechts één tegelijk. Daar het mij wel gebeurt, dat ik 30, 40 voorntjes of blekjes enz. tegelijk op 't net heb, die te klein zijn om gegeten te worden, zoo zal ik voortaan goed opletten en ze één voor één nakijken.

De Bittervoorn leeft dus nog in de Maas (Schlegel). En nu ik toch aan 't schrijven ben, zal ik maar wat doorpennen over mijn liefhebberij. U krijgt dan meteen antwoord op enkele van uw vragen over vischvangst.

De wateren om Rotterdam en Amsterdam verschillen veel, ook de slooten.

In Rotterdam, meest vlak bij de stad (behalve richting Delfshaven) breede, vischrijke slooten en weteringen. Over het geheel toch schijnen me de slooten in Z.-H. rijker toe. De eerste wetering, welke zoo goed als niet bevaren wordt, begint vlak achter de diergaarde. Hierin heb ik veel bittervoorn zien zwemmen. Zelfs zag ik ze met den hengel vangen; o, ja, daarin heeft u, geachte heer, ongelijk dat de visch, welke aan den haak gevangen is, altijd sterft. Bijna